

УДК 378+371.013

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО КЕРУВАННЯ УЧНІВСЬКИМ МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ КОЛЕКТИВОМ

Шевченко Ю.А.

Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського

Дана стаття розкриває основні аспекти напрямів вдосконалення підготовки майбутнього вчителя музики до керування учнівським музично-інструментальним колективом. Основний акцент зроблено на психологічне забезпечення професійної підготовки майбутніх вчителів. Підкреслено важливість прагнення вчителів музики до самовдосконалення та самодостатності, всебічного розвитку та спрямування на діалогічні відносини з учасниками музично-інструментального колективу.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, музично-інструментальний колектив, психологічне забезпечення, професійна підготовка.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку українського суспільства постає особливо гострим питання забезпечення системи професійної підготовки вчителів загальноосвітньої школи. Звичайно, сучасна педагогіка ще не сформувалася як цілісна система знань, але у наших силах, робити все можливе задля створення кращої освітньої системи, вивчати загально-важливі питання музично-наукових галузей, впроваджувати інноваційні технології у навчання та найголовніше – спробувати осягнути особливості психологічного стану вчителів та дітей в процесі навчально-виховного процесу.

Педагог – це головна людина, яка передає знання дітям та формує їх свідомість, зацікавлюючи учнів та створюючи для них усі умови осягнення поданої інформації. І головне завдання під час даного процесу – надання не тільки самої інформації, але й створення певного психологічного стану як свого, так і учнів.

Як підкреслює Президент Національної Академії педагогічних наук України В. Кремень, «формування громадянського суспільства необхідно починати із створення оптимальних умов для соціального і особистісного розвитку всіх учасників педагогічного процесу. Немає сумнівів у тому, що намагання глибше збагнути психологічні закономірності розвитку особистості, розкрити психологічні механізми цього процесу сприятиме побудові науково обґрунтованих технологій педагогічної діяльності у найширшому розумінні останньої, яка має бути підпорядкована реалізації найголовнішої мети – громадянському вихованню фізично і психічно здорової особистості, розвитку її національної свідомості та самосвідомості» [5, с. 17].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоднішній день вчені ретельно досліджують різні аспекти питання психологічного забезпечення підготовки майбутніх вчителів музики. Актуалізують увагу на питаннях особистісно-орієнтованого навчання і виховання такі видатні вчені як І. Бех та М. Євтух. Психолого-педагогічній підготовці керівників хору приділяла увагу Л. Бірюкова; психологічним аспектам у музичній творчості М. Блінова; психологічному мистецтву – Л. Виготський; розвитку загально-педагогічних і спеціальних здібностей учителя музики – А. Гордійчук та М. Сірук. Питаннями

музичного сприймання займався видатний вчений О. Костюк; генезами особистості цікавився С. Максименко; на проблеми художнього впливу музики звертав свою увагу В. Медушевський; проблеми творчого потенціалу людини вивчав В. Моляко. Психологією музичної психології займався Є. Назайкінський; віковою музичною психологією – С. Науменко. Важливі питання психології самопізнання та професійного самовдосконалення вчителя розкрив В. Орлов; психологією музично-педагогічної діяльності займалась Є. Полякова.

Також набула не аби якого попиту психологія творчості, питаннями якої цікавився Я. Пономарьов, та психологія життєтворчості, якій свою увагу приділили такі вчені як В. Доній, Л. Сохань. Розвиток естетичної активності особистості цікавив вченого В. Бутенко; психологія розвитку творчості особистості – В. Рибалка; психологія музичних здібностей – В. Теплов.

Мета статті – розкрити основні аспекти напрямів вдосконалення підготовки майбутнього вчителя музики до керування учнівським музично-інструментальним колективом.

Виклад основного матеріалу. Питання вдосконалення підготовки майбутнього вчителя музики до керування учнівським музично-інструментальним колективом з кожним днем набуває все ретельнішого вивчення, адже зі збільшенням активності розвитку сучасних технологій та розвитку сучасної молоді, вчителі мають також відповідати сучасним вимогам вміння викладати свій предмет. Отже, підготовка майбутнього вчителя музики до керування учнівським музично-інструментальним колективом включає в себе багато різноманітних чинників, одним з яких є дуже важливе психологічно-педагогічне.

Відомий український психолог Г. Костюк підкреслював особливу роль психологічних чинників у розвитку особистості, організації навчального і виховного процесу, підвищенні культури праці вчителя. Він писав, зокрема, що розвиток особистості «не є прямим результатом навчання. Тільки розуміючи розвиток дитини як її саморух, ми можемо успішно керувати цим процесом» [4, с. 130].

Безперечно, професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів не може бути успішною

без відповідного психологічного супроводу. На цьому наголошує В. Кремень, підкреслюючи, що «розкриття закономірностей розвитку особистості, яка навчається і виховується в закладах освіти (дитячий садок, школа, вищий навчальний заклад), а також продовжує вчитися у зрілому віці – в інститутах удосконалення та підвищення кваліфікації вчителів, магістратури, різноманітних курсах – набуває першорядного значення у системі розбудовчих процесів» [5, с. 3].

Посилення уваги до питань психологічного забезпечення вказаного процесу зумовлено тим, що в сучасних умовах вчителі музики покликані активно використовувати власний інтелектуальний потенціал, виявляти емоційну активність, спиратися під час прийняття педагогічних рішень на творчі можливості та здібності. Особистість педагога має бути самодостатньою, всебічно розвинутою, спрямованою на утвердження діалогічних відносин з учасниками дитячого музичного-інструментального колективу.

Про роль психологічного супроводу художньо-творчої діяльності дитячого музичного колективу з боку вчителя музики зазначає Л. Паньків, підкреслюючи, що «важливим завданням керівника є залучення кожного школяра до музики через його безпосередню участь. Допомогти учневі оволодіти необхідними виконавськими навичками вчитель зможе, створивши цікаве для дитини середовище реалізації особистого потенціалу та творчого пошуку. Організувати захоплюючу мистецьку роботу такого колективу лише вольовими зусиллями неможливо. Тільки позитивне особисте ставлення, інтерес дітей до музичних занять можуть бути тим джерелом енергії, що забезпечують успішну діяльність шкільного мистецького колективу (особливо у позаурочний час) та особистісне зростання кожного з його учасників... Тож, керівнику слід намагатися, щоб позитивні емоційні переживання (настрої, почуття, пристрасті) від зустрічі з мистецтвом супроводжували музичну діяльність учнів, впливаючи, таким чином, на особисте ставлення до неї, щоб мета і зміст музично-навчальної роботи були не тільки внутрішньо прийнятні учнем, а й набули для нього особистісного смислу» [7, с. 5-6].

Кожній дитині, що залучається до нового для неї процесу, необхідно оволодіти елементарними навичками виконання певної роботи. В даному випадку це гра на народному інструменті, і середовище, в якому дитина перебуває під час індивідуального або групового виконання відіграє майже найголовнішу роль у запам'ятовуванні та відтворенні нею вивченої інформації та показу недавно придбаних умінь. Особливу увагу при цьому вчителю музики необхідно приділити саме першим заняттям: настрої вчителя, заохочування дитини до виконання певних завдань та гри на інструменті, позитивне середовище та цікаві уроки – все це закріплює в свідомості та підсвідомості дитини, яким повинен бути справжній урок. Саме на перших заняттях учні роблять для себе певні висновки щодо того, чи подобається їм цим займатися, чи прийдуть вони на наступний урок. Отже, змінювати щось на краще чим далі, тим складніше. Тому вчитель має все продумати заздалегідь.

У концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах за-

значається, що діалогова стратегія педагогічної взаємодії є основою сучасного навчально-виховного процесу, пов'язаного з використанням мистецтва. На думку автора зазначеної концепції Л. Масол, «мова мистецтва відрізняється від інших тим, що вона звернена до особистісного саморозуміння і самоорієнтації. Розуміння мистецтва – це творчий процес ствердження та інтерпретації, що носить активно діалогічний характер. Саме «діалог культур» дає змогу особистості не тільки прилучитися до вітчизняних і загальнолюдських цінностей, а й самовизначитися у світі культури, включитися в її творення і водночас вдосконалити себе як суб'єкта культури» [3, с. 138].

Якісно нові перспективи і напрямки професійно-педагогічної освіти, пов'язані з посиленням особистісної складової навчально-виховного процесу, суттєво змінюють ставлення вищої школи до питань психологічного супроводу та створення необхідних психологічних умов. Для майбутніх учителів музики, покликаних організовувати художньо-творчу діяльність дітей та молоді у сфері музичного мистецтва, психологічні умови набувають актуального характеру. Як зазначає Л. Масол, «щоб зняти існуючі бар'єри у спілкуванні учнів «з приводу мистецтва», поряд із оновленням змісту художньо-естетичної освіти та виховання, необхідно змінити педагогічні технології з авторитарно-інформативних на суб'єкт – суб'єктні (діалогічні), інтерактивні (рефлексивні), спрямовані на підвищення духовно-енергетичного потенціалу навчально-виховного процесу (виникнення катарсису, емпатії тощо)» [3, с. 138].

З метою психологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів пропонується:

- стимулювати інтерес майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності дітей та молоді;
- зміцнювати ціннісне ставлення до музичного мистецтва як особливого засобу передачі духовного змісту;
- збагачувати художньо-естетичні потреби студентів шляхом спілкування зі світом музичного мистецтва;
- розвивати можливості естетичного сприймання творів мистецтва;
- формувати естетичні оцінки явищ дійсності та художньої культури;
- збагачувати естетичні почуття, поняття та уявлення студентів музично-педагогічних спеціальностей;
- залучати студентів до творчого осмислення та інтерпретації творів музичного мистецтва;
- створювати психологічні умови для плідного спілкування та обміну почуттями, викликаних творами мистецтва;
- стимулювати інтелектуальну активність майбутніх учителів, пов'язану з осмисленням музичних творів;
- розвивати творчі здібності у сфері музично-виконавської діяльності.

Досліджуючи питання музичної психології С. Науменко зазначає, що «перед музичною психологією, яка, на жаль, тільки починає епізодично розвиватись як наука, стоїть дуже важлива проблема вивчення на науковому рівні практич-

но всіх питань у сфері музичної діяльності: від відчуттів до музичної уяви, творчості; від музичних здібностей – до системи музичності тощо. Особливої уваги на сучасному етапі розвитку потребує питання психологічних умов музично-естетичного виховання малюків, школярів, підлітків, формування у них інтересу до музичного мистецтва у всіх його різноманітності, розвитку критичного смаку; здатності адаптування в безмежному просторі музичної продукції» [6, с. 6].

Психологічний супровід навчально-виховного процесу набуває важливого значення в системі підготовки майбутніх учителів музики до організації художньо-творчої діяльності юних музикантів. Як зазначає Б. Брилін, «музично-творчий розвиток активізується за допомогою психологічних компонентів – уявлення, інтуїції, пам'яті, мислення, відчуттів і реалізується на практиці цілісною продуктивною упорядкованою системою педагогічних засобів за умов:

- стимулювання музично-пізнавальної діяльності, націленої на гармонійний розвиток естетичної свідомості;

- впровадження навчально-методичного комплексу, який включає різні види музичної діяльності (вивчення, сприймання, відтворення музики);

- удосконалення педагогічних засобів засвоєння художньо-образного змісту музичних творів, семантики музичної мови, стимулюючи розвиток музичного мислення» [1, с. 25-26].

Висновки. Соціальні умови передбачають виявлення відповідального ставлення з боку суспільства до праці вчителя, забезпечення його діяльності необхідним рівнем фінансування, сучасними матеріально-технічними та культурними засобами, необхідними для активної пропаганди художньо-естетичних цінностей та залучення дітей та молоді до художньо-творчої діяльності у сфері музичного мистецтва. Психологічні умови актуалізують можливості вчителя музики як особистості, здатної активно освоювати твори мистецтва, встановлювати з ними художній діалог і тим самим активно збагачувати процес використання музичної культури в навчально-виховній роботі з учнями загальноосвітньої школи.

Отже, посилення уваги до питань психологічного забезпечення вказаного процесу зумовлено тим, що в сучасних умовах вчителі музики покликані активно використовувати власний інтелектуальний потенціал, виявляти емоційну активність, спиратися під час прийняття педагогічних рішень на творчі можливості та здібності.

Список літератури:

1. Брылин Б.А. Подготовка студентов музыкально-педагогического факультета к творческой работе в школьном эстрадном ансамбле / Б.А. Брылин // Вопросы содержания и организации культурного досуга молодежи: [метод. рекомендации для студентов]. – Винница: ВГПИ, 1989. – 40 с.
2. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский. – М.: Искусство, 1986. – 573 с.
3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Л.М. Масол // Збірник державних документів, що регламентують роботу закладів освіти України / Упор. С.Г. Мельничук. – Кіровоград: КДПУ, 2004. – С. 134-140.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк [За ред. Л.М. Проколенко] – К.: Рад. шк., 1989. – 186 с.
5. Кремень В.Г. Особистість в освітній системі / В.Г. Кремень // Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: матеріали методологічного семінару АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – К., 2005. – С. 3-17.
6. Науменко С.І. Основи вікової музичної психології / С.І. Науменко. – К.: Український центр творчості дітей та юнацтва, 1995. – Ч. 1. – 104 с.
7. Паньків Л.І. Керівництво учнівським музичним колективом у контексті особистісно-орієнтованого навчання / Л.І. Паньків // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. – Кривий Ріг: КДПУ, 2006. – Вип. 16. – Ч. 2. – С. 3-9.
8. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості: [навч. посібник] / В.В. Рибалка. – К., 1995. – 236 с.
9. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей / Б.М. Теплов. – М.: АПН РСФСР, 1947. – 337 с.

Шевченко Ю.А.

Николаевский национальный университет
имени В.А. Сухомлинского

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ К УПРАВЛЕНИЮ УЧЕНИЧЕСКИМ МУЗЫКАЛЬНО-ИНСТРУМЕНТАЛЬНЫМ КОЛЛЕКТИВОМ

Аннотация

Данная статья раскрывает основные аспекты направлений совершенствования подготовки будущего учителя музыки к управлению ученическим музыкально-инструментальным коллективом. Основной акцент сделан именно на психологическое обеспечение профессиональной подготовки будущих учителей. Подчеркнута важность стремления учителей музыки к самосовершенствованию и самодостаточности, всестороннего развития и направления на диалогические отношения с участниками музыкально-инструментального коллектива.

Ключевые слова: будущий учитель, музыкально-инструментальный коллектив, психологическое обеспечение, профессиональная подготовка.

Shevchenko Y.A.

Mykolayiv National University
named after V.O. Sukhomlynsky

**DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF PREPARATION
OF FUTURE MUSIC TEACHERS TO LEADING
THE STUDENT'S MUSICAL AND INSTRUMENTAL ENSEMBLE**

Summary

As the title implies the article describes directions of improvement of preparation of future music teachers to control the student's musical and instrumental ensemble. The main emphasis is on psychological support of professional training of future teachers. The importance of striving of music teachers to self-improvement and self-sufficiency, comprehensive development and directions in dialogical relationship with participants in musical and instrumental collective is emphasized.

Keywords: future teacher of music, musical and instrumental ensemble, psychological support, professional training.